

บทที่ 2

ความสามารถบุคคล

เมื่อบุคคลรวมทั้งทารกในครรภ์มารดาได้มีสภาพบุคคลตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย มาตรา 15 ตามที่ได้ศึกษาไปแล้วในบทที่ 1 นั้น ปัญหาที่ยังคงมีอยู่เพราะกฎหมายไม่ได้แบ่งแยกหรือกำหนดว่าบุคคลตามมาตรา 15 จะต้องเป็นเพศใด มีร่างกายสมบูรณ์เพียงใด รวมทั้งไม่ได้กำหนดว่าสภาพจิตใจของบุคคลจะต้องมีอาการปกติหรือไม่อีกด้วย ดังนั้นจึงทำให้เกิดปัญหาต่อไปได้ว่า แล้วบุคคลเหล่านี้จะสามารถใช้สิทธิตามกฎหมายที่ได้มีการรับรองไว้โดยสมบูรณ์ได้หรือไม่ และจะใช้อย่างไรโดยไม่ให้สิทธิของเขาถูกรบกวนหรือถูกเอาเปรียบจากบุคคลอื่น เช่น บุคคลที่มีสภาพร่างกายหรือจิตใจไม่ปกติหรือที่เรียกว่าคนบ้า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กทารก ดังนั้นกฎหมายจึงต้องกำหนดหลักกฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลเหล่านี้ไว้ในบรรพ 1 ลักษณะ 2 ส่วนที่ 2 ในมาตรา 19 จนถึงมาตรา 64 เพื่อเป็นการดูแลและคุ้มครองสิทธิและการใช้สิทธิของบุคคลเหล่านี้ซึ่งไม่สามารถจะใช้สิทธิที่เขามีอย่างบุคคลทั่วไปได้ โดยได้แบ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้ไว้เป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ ซึ่งจะได้ทำการศึกษาทีละกลุ่มในลำดับต่อไป

2.1 ผู้เยาว์ (Minor)

เมื่อบุคคลใดมีสภาพบุคคลแล้ว ด้วยกฎแห่งธรรมชาติทุกคนต้องผ่านจากภาวะของเด็กทารกและเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ตามวันและเวลาที่ผ่านไป แต่กว่าทารกจะได้มีการเจริญเติบโตจนสามารถดูแลตัวเองได้โดยสมบูรณ์หรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมของสังคม ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้มีบทบัญญัติศัพท์ “ผู้เยาว์” และ “ผู้บรรลุนิติภาวะ” ขึ้นมา เพื่อต้องการแสดงความแตกต่างระหว่างความสามารถของบุคคลที่เป็นผู้เยาว์และผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีการวางหลักตั้งแต่ผู้เยาว์จะกลายเป็นผู้บรรลุนิติภาวะเมื่อใด ในเงื่อนไขอย่างไร รวมทั้งได้คุ้มครองการใช้สิทธิของบุคคลที่เป็นผู้เยาว์ไว้อย่างดีว่าใครจะเป็นผู้ดูแลหรือใช้อำนาจปกครอง

รวมทั้งยังลงลึกไปอีกว่ามีอะไรบ้างที่ผู้เยาว์สามารถทำเองได้โดยไม่ต้องให้ใครมาตัดสินใจหรือควบคุมด้วย เพราะเชื่อว่าเด็กบางคนมีวุฒิภาวะที่สามารถจะตัดสินใจในบางเรื่องได้เองบ้างแล้ว เช่นการลงทะเบียนเรียนของนักศึกษา หรือการเลือกซื้อสินค้า เป็นต้น

ดังนั้น ในเรื่องผู้เยาว์จึงขอแบ่งศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์” ประกอบกับมาตรา 20 ซึ่งได้บัญญัติไว้อีกว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรสหากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448”

จากหลักกฎหมาย 2 มาตรานี้ ทำให้สามารถทราบได้ว่า ผู้เยาว์หมายถึงบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และบุคคลจะบรรลุนิติภาวะได้ใน 2 กรณีเท่านั้น คือต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 19 และมาตรา 20 โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. การบรรลุนิติภาวะโดยอายุ

ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ เมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์” นั้น เป็นการที่กฎหมายไทยได้กำหนดให้บุคคลที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ และพ้นจากภาวะการเป็นผู้เยาว์หรือเด็กนั้นก็เนื่องด้วยสังคมไทยเชื่อว่าเมื่อเด็กทารกได้เติบโตใหญ่โตมีโอกาสได้รับการอบรมจากบิดามารดา และได้รับการศึกษาในระดับหนึ่งแล้ว เด็กก็จะกลายเป็นบุคคลที่สามารถดูแลและรับผิดชอบชีวิตของตนเองสามารถจะทำทุกอย่างได้ที่ถูกกฎหมายได้ด้วยตนเอง รวมทั้งปฏิบัติตามกฎหมายและรับผิดชอบต่อสังคม เด็กนั้นก็ควรจะมีส่วนสถานะทางกฎหมายเป็นผู้บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

ในเรื่องการบรรลุนิติภาวะนี้นักกฎหมายแต่ละประเทศจะนำอายุมาเป็นตัวกำหนดนับระยะเวลาให้นับวันเกิดเป็นวันเริ่มต้นนับอายุตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 16 ดังนั้น ใครเกิดวันใดก็นำวันนั้นมาเริ่มต้นนับได้เลย โดยไม่ต้องนำหลักเกณฑ์ทั่วไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 193/1 ในเรื่องการนับระยะเวลามาใช้ในกรณีนับอายุบุคคลแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นหาก นาย ก. เกิดวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2532 นาย ก. ก็จะมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2552 และเป็นผู้บรรลุนิติภาวะตามมาตรา 19 ในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2552 นั่นเอง

2. การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส

ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448” และมาตรา 1448 ซึ่งเป็นหลักกฎหมายแพ่งที่อยู่ในบรรพ 5 เรื่องครอบครัว และบัญญัติไว้ว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของกฎหมายของทั้ง 2 มาตราแล้ว ก็อธิบายได้ว่า เมื่อชายและหญิงที่มีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ ต้องการจะสมรส ซึ่งหมายความถึงการจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายมาตรา 1457 และมาตรา 1458 ในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวนั้น ก็ย่อมจะกระทำได้ และเมื่อได้สมรสกัน และทำตามเงื่อนไขของมาตรา 1448 แล้ว ชายและหญิงคู่นี้ก็บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสตามมาตรา 19 ทันที แต่ต้องไม่ลืมว่าชายหญิงคู่นี้ยังเป็นผู้เยาว์อยู่ก่อนสมรส ดังนั้นการจะสมรสจึงต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณีอีกด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 1436 และมาตรา 1454 ในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวเช่นเดียวกันด้วย มิฉะนั้นแล้วการสมรสจะมีผลเป็นโมฆะ

แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา 1448 ได้บัญญัติไว้ในลักษณะเป็นข้อยกเว้นไว้ด้วยว่า “แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” ซึ่งคำว่า “ก่อนนั้นได้” ก็คงจะหมายถึงก่อนอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์นั่นเอง เพราะในบางกรณีชายหรือหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์ อาจต้องการจะสมรสและบิดามารดาของทั้ง 2 ฝ่ายไม่ขัดข้องด้วยแล้ว กฎหมายก็ยกให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาความี “เหตุอันควร” หรือในภาษาไทยง่าย ๆ ก็คือ มีเหตุผลที่สมควรจะอนุญาตหรือไม่ หากมีเหตุอันจำเป็นและสมควรแล้ว ศาลก็สามารถอนุญาตให้สมรสกันได้ เช่นกรณีฝ่ายหญิงที่มีอายุ 15 ปี เกิดตั้งครรภ์ ก็อาจยกเอาเหตุที่ตั้งครรภ์มายื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งให้ทำการสมรสก่อนอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ได้ และเมื่อศาลมีคำสั่งชายและหญิงคู่นี้จึงจะทำการสมรสได้ และการสมรสรายนี้ก็จะเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะเข้าเงื่อนไขของมาตรา 1448 แล้ว ซึ่งมีผลให้ชายและหญิงคู่นี้บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสตามมาตรา 20 เช่นกัน แต่ยังคงต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองด้วยจึงจะครบเงื่อนไขอยู่เหมือนกรณีชายและหญิงอายุ 17 ปีบริบูรณ์สมรสกัน

ในเรื่องการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสยังมีประเด็นที่ควรพิจารณาไว้อีก เช่น หากชายอายุ 17 ปีบริบูรณ์ สมรสกับหญิงอายุ 15 ปีบริบูรณ์ โดยไม่ได้ รับอนุญาตจากศาลแม่บิดามารดายินยอม การสมรสก็ไม่ทำให้ชายและหญิงคู่นี้เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแต่อย่างใด เพราะไม่เข้าเงื่อนไขของมาตรา 1448 นั้นเอง

กรณีชายและหญิงที่สมรสกันตามเงื่อนไขของมาตรา 20 และมาตรา 1448 แต่ต่อมาได้มีการหย่าขาดจากกันก่อนจะมีอายุความ 20 ปีบริบูรณ์ กฎหมายยังคงถือว่าชายและหญิงคู่นี้เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสเช่นเดิม

และกรณีสุดท้ายหากชายและหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ทั้งคู่ แม่บิดามารดาจะยินยอมหากมิได้ไปจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามมาตรา 1457 แล้ว ชายและหญิงคู่นี้ก็ยังเป็นผู้เยาว์อยู่ ซึ่งในกรณีนี้ไม่ว่าจะมีบุตรหรือไม่ก็ตาม

2.1.2 ความสามารถในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์

ปัญหาในเรื่องความสามารถของผู้เยาว์ เป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เพราะเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ยังเป็นผู้เยาว์อยู่ แต่ในความเป็นจริงในช่วงชีวิตของเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 20 ปีบริบูรณ์นั้น มีช่วงระยะเวลาที่ยาวมาก และเด็กแต่ละคนก็ย่อมมีความรู้สึกนึกคิด ความรับผิดชอบ การใช้เหตุผลแตกต่างกันไปตามสภาพของครอบครัวสิ่งแวดล้อมของสังคม ดังนั้นหลายประเทศมักจะยึดหลักที่คล้ายคลึงกันคือ หากเป็นเด็กที่อายุ 1-10 ปี ยังเป็นวัยที่ไร้เดียงสา อ่อนด้วยวัยและความรับผิดชอบ ดังนั้นหากเด็กอายุไม่เกิน 10 ปี ทำป็นล้นใ้ผู้อื่นจนทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ในกรณีเช่นนี้ประเทศไทยก็เป็นตัวอย่างที่ดีเพราะในประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 73 ได้บัญญัติไว้ว่า “เด็กอายุยังไม่เกินสิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ” แต่ในมาตรา 288 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี” ดังนั้น จึงเท่ากับว่าเด็กที่อายุต่ำกว่า 10 ปีบริบูรณ์ จึงได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับโทษแต่ประการใด แม้จะมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นก็ตามที่

แต่สำหรับเด็กที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ซึ่งแน่นอนว่าเด็กเหล่านี้ย่อมมีความคิดและรู้ผิดชอบชั่วดี และอาจสามารถแยกแยะได้ว่าถูกเอาเปรียบจากผู้อื่นหรือไม่ได้ดีกว่าเด็กอายุต่ำกว่า 10 ปีก็ตาม แต่ชีวิตของเด็กในช่วงอายุ 10 ปี จนถึง 20 ปีบริบูรณ์ เป็นวัยที่ต้องศึกษาหาความรู้แต่รู้จักรับผิดชอบแล้ว จึงอาจสามารถดำเนินชีวิตด้วยตัวเอง

โดยลำพังได้ เช่น ซื้ออาหาร เสื้อผ้า ลงทะเบียนเรียน เบิก-ฝากเงินในธนาคาร ซึ่งกิจวัตรเหล่านี้สำหรับเด็กบางคนอาจทำได้โดยไม่มีปัญหาเรื่องถูกหลอกหลวงหรือฉ้อโกง แต่เด็กบางคนอาจเพียงพล้จกกลายเป็นเหยื่อของการหลอกหลวง หรืออาจทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์จนกลายเป็นความเสียหายหรือสูญเสียทรัพย์สินเงินทองได้ ดังนั้นเพื่อมิให้เกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้น มาตรา 21 จึงได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงโดยปราศจากความยินยอมเช่นว่านั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

มาตรา 21 นี้ถือเป็นมาตราที่วางหลักและข้อยกเว้นเกี่ยวกับเรื่องความสามารถของผู้เยาว์ไว้ และเพื่อให้สะดวกต่อการศึกษา จึงขออธิบายทีละประเด็นดังนี้

1. การใด ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม หมายถึง นิติกรรมเท่านั้น สำหรับปัญหาว่านิติกรรมคืออะไรก็ต้องไปศึกษาจากมาตรา 149 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “นิติกรรมหมายความว่า การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ” ดังนั้นนิติกรรมจึงเป็นเรื่องที่บุคคลได้กระทำขึ้น เช่น การซื้อขาย ให้เช่าซื้อ จำนอง จำน่า เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะต้องไปศึกษาในวิชานิติกรรมต่อไป

ส่วนการกระทำที่เรียกว่านิติเหตุ เช่น การทำละเมิดโดยผู้เยาว์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 420 และมาตรา 429 นั้น ผู้เยาว์ก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ หรือแม้แต่การจัดการงานนอกสั่ง ตามมาตรา 395 นั้นก็เป็นสิ่งที่ผู้เยาว์สามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าชดเชยหรือต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน แล้วแต่กรณี เพราะทั้งการทำละเมิดและการจัดการงานนอกสั่ง ไม่ได้เป็นนิติกรรม ตามมาตรา 149 แต่ประการใด ซึ่งคงจะต้องไปศึกษาในวิชาละเมิด จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้ ต่อไป

2. ผู้แทนโดยชอบธรรม เป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ในการทำนิติกรรม ซึ่งในเรื่องผู้แทนโดยชอบธรรมนี้มีประเด็นที่ต้องศึกษาดังนี้คือ

2.1 ผู้แทนโดยชอบธรรม มี 2 ประเภทคือ ผู้ใช้อำนาจปกครอง ซึ่งได้แก่บิดามารดาของผู้เยาว์ ตามมาตรา 1569 และผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลใดก็ตามที่ศาลแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลผู้เยาว์แทนบิดามารดา เช่น ปู่ ย่า ลุง เป็นต้น

2.2 การให้ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม สำหรับในเรื่องความยินยอมนี้มีประเด็นที่ต้องศึกษาหลายประเด็น เช่น

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 28 และมาตรา 30 ได้มีการบัญญัติถึงบุคคลที่เป็นคนวิกลจริตไว้โดยมาตรา 28 จะเป็นมาตราที่บัญญัติเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลวิกลจริตที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งเรียกกันว่าคนไร้ความสามารถ ส่วนมาตรา 30 เป็นการบัญญัติเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลวิกลจริตที่ยังไม่ได้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งเรียกกันว่าคนวิกลจริต แต่ต้องยังไม่ถือว่าบุคคลวิกลจริตทั้ง 2 ประเภทนี้ยังมีสภาพบุคคลที่มีสิทธิตามมาตรา 15 อยู่ เพียงแต่ความสามารถจะถูกจำกัดด้วยเหตุบางประการและการจำกัดความสามารถนี้ก็เพราะต้องการคุ้มครองบุคคลวิกลจริตทั้ง 2 ประเภทนี้ และบุคคลภายนอกโดยเฉพาะในกรณีของบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นซึ่งยังสามารถมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเหมือนบุคคลธรรมดาอยู่เสมอ

แบบของการให้ความยินยอม เนื่องจากกฎหมายมาตรา 21 มิได้กำหนดไว้ว่าต้องทำอะไร เพียงแต่กำหนดไว้ว่า “ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน” ประกอบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1319/2521 ได้วินิจฉัยไว้ว่า “การที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้ร่วมลงลายพิมพ์นิ้วมือเป็นพยานในสัญญาที่ผู้เยาว์ทำกับบุคคลภายนอกนั้น ถือว่าผู้แทนโดยชอบธรรมได้ให้ความยินยอมแล้วโดยปริยาย” ดังนั้น ผู้แทนโดยชอบธรรมจึงอาจให้ความยินยอมไม่ว่าจะโดยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ และไม่ว่าจะโดยชัดแจ้งหรือปริยาย ก็ย่อมถือว่าเป็นการให้ความยินยอมได้ทั้งสิ้น

แต่ที่สำคัญคือการให้คำยินยอมนั้นต้องให้ก่อนที่ผู้เยาว์จะไปทำนิติกรรมหรือขณะกระทำนิติกรรมเท่านั้น เพราะหากผู้แทนโดยชอบธรรมให้คำยินยอมภายหลังจากที่ผู้เยาว์ได้ทำนิติกรรมแล้ว ก็จะกลายเป็นการให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่เป็นโมฆียะของผู้เยาว์ไป ซึ่งแน่นอนว่าการให้สัตยาบันก็มีผลทำให้นิติกรรมที่เป็นโมฆียะของผู้เยาว์เป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้ในภายหลัง ตามมาตรา 179 วรรคหนึ่งซึ่งบัญญัติไว้ว่า “การให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนั้น จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้กระทำภายหลังจากเวลาที่มูลเหตุให้เป็นโมฆียกรรมนั้นหมดสิ้นไป” แต่ก็ไม่ใช่เรื่องการให้ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมที่เป็นไปตามหลักกฎหมายมาตรา 21 แต่ประการใด

2.3 ผลของนิติกรรมที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมของผู้แทน โดยชอบธรรม ย่อมเป็นโมฆียะ

นิติกรรมของผู้เยาว์ที่ทำโดยปราศจากความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก็จะมีผลเป็นโมฆียะ ถือว่าเป็นนิติกรรมที่ฝ่าฝืนมาตรา 21 ก็ต้องมีผลตามที่ได้บัญญัติไว้ “การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงโดยปราศจากความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม นิติกรรมเป็นโมฆียะ”

ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติกรรมจะมีผลในกฎหมายอยู่ 3 กรณีเท่านั้น คือ สมบูรณ์ โมฆียะ และโมฆะ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่านิติกรรมเหล่านั้นได้ทำขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายหรือฝ่าฝืนกฎหมาย หากได้ทำถูกต้องตามกฎหมายก็มีผลสมบูรณ์ เช่น ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุความ 15 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 25 แต่หากนิติกรรมใดได้ทำลงโดยมีเหตุบกพร่องบางประการก็มีผลเป็นโมฆียะ เช่น กรณีมาตรา 21 ที่ผู้เยาว์ทำนิติกรรมโดยปราศจากความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือเป็นการทำนิติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายก็มีผลเป็นโมฆะ เช่น กรณีผู้เยาว์ทำพินัยกรรมในขณะที่มีอายุยังไม่ครบ 15 ปีบริบูรณ์ จะมีผลเป็นโมฆะ เพราะเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 25 นั้นเอง

ดังนั้น ในวิชานิติกรรมจะมีการศึกษาถึงหลักในการทำนิติกรรมสัญญา รวมทั้งหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับนิติกรรมที่เป็นโมฆียกรรมและโมฆะกรรมด้วย ซึ่งในที่นี้ขอยกเฉพาะมาตราที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มาไว้ให้นักศึกษาได้นำมาประกอบการศึกษามาตรา 21 นี้ด้วย ซึ่งมีดังนี้คือ

มาตรา 175 บัญญัติว่า “โมฆียกรรมนั้น บุคคลต่อไปนี้จะบอกล้างเสียก็ได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้เยาว์ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ผู้เยาว์ จะบอกล้างก่อนที่ตนบรรลุนิติภาวะก็ได้ถ้าได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

(2) บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ เมื่อบุคคลนั้นพ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว หรือผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แล้วแต่กรณี แต่คนเสมือนไร้ความสามารถจะบอกล้างก่อนที่ตนจะพ้นจากการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ถ้าได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์

(3) บุคคลผู้แสดงเจตนาเพราะสำคัญผิด หรือถูกกลั่นแกล้ง หรือถูกข่มขู่

(4) บุคคลวิกลจริตผู้กระทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะตาม มาตรา 30 ในขณะที่จิตของบุคคลนั้นไม่วิกลแล้ว

ถ้าบุคคลผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะถึงแก่ความตาย ก่อนมีการบอกล้างโมฆียกรรม ทายาทของบุคคลดังกล่าวอาจบอกล้างโมฆียกรรมนั้นได้”

มาตรา 176 บัญญัติว่า “โมฆียกรรมเมื่อบอกล้างแล้ว ให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก และให้เป็นคู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม ถ้าเป็นการพันวิสัยจะให้กลับคืนเช่นนั้นได้ ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน

ถ้าบุคคลใดได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าการใดเป็นโมฆียะ เมื่อบอกล้างแล้วให้ถือว่าบุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นเป็นโมฆะ นับแต่วันที่ได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าเป็นโมฆียะ

ห้ามมิให้ใช้สิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่การกลับคืนสู่ฐานะเดิม ตามวรรคหนึ่งเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่วันบอกล้างโมฆียกรรม”

มาตรา 177 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรม ตาม มาตรา 175 ผู้หนึ่งผู้ใด ได้ให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรม ให้ถือว่าการนั้นเป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่ทั้งนี้ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอก”

มาตรา 178 บัญญัติว่า “การบอกล้างหรือให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรม ย่อมกระทำได้โดยการแสดงเจตนาแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลที่มีตัวกำหนดได้แน่นอน”

มาตรา 179 บัญญัติว่า “การให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนั้นจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้กระทำภายหลังเวลาที่มูลเหตุให้เป็นโมฆียกรรมนั้นหมดสิ้นไปแล้ว

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถหรือบุคคลวิกลจริต ผู้กระทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะตาม มาตรา 30 จะให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมได้ ต่อเมื่อได้รู้เห็นซึ่ง โมฆียกรรมนั้นภายหลังที่บุคคลนั้นพ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถหรือในขณะที่จิตของบุคคลนั้นไม่วิกล แล้วแต่กรณี

ทายาทของบุคคลผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ จะให้สัตยาบันแก่ โมฆียกรรมได้นับแต่เวลาที่ผู้ทำนิติกรรมนั้นถึงแก่ความตาย เว้นแต่ สิทธิที่จะบอกล้างโมฆียกรรมของผู้ตายนั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองมิให้ใช้บังคับ ถ้าการให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมกระทำโดยผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์”

มาตรา 180 บัญญัติว่า “ภายหลังเวลาอันพึงให้สัตยาบันได้ตามมาตรา 179 ถ้ามีพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้เกิดขึ้นเกี่ยวกับโมฆียกรรม โดยการกระทำของบุคคลซึ่งมีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรม ตามมาตรา 175 ถ้ามิได้สงวนสิทธิไว้แจ้งชัดประการใด ให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน

- (1) ได้ปฏิบัติการชำระหนี้แล้วทั้งหมดหรือแต่บางส่วน
- (2) ได้มีการเรียกให้ชำระหนี้แล้ว
- (3) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่
- (4) ได้มีการให้ประกันเพื่อหนี้
- (5) ได้มีการโอนสิทธิหรือความรับผิดชอบทั้งหมดหรือแต่บางส่วน
- (6) ได้มีการกระทำอย่างอื่นอันแสดงได้ว่าเป็นการให้สัตยาบัน

มาตรา 181 บัญญัติว่า “โมฆียกรรมนั้นจะบอกล้างมิได้เมื่อพ้นเวลาหนึ่งปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ หรือเมื่อพ้นเวลาสิบปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะนั้น”

จากบทบัญญัติที่ยกมาข้างต้นนี้ก็อาจจะพอสรุปได้ว่า นิติกรรมที่เป็นโมฆียะหรือมีผลเป็นโมฆียกรรมนั้น ในกฎหมายถือว่าเป็นนิติกรรมที่ไม่สมบูรณ์ และจะมีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมายทุกประการจนกว่าจะมีการบอกล้าง หากมีการบอกล้างโดยผู้แทนโดยชอบธรรมเพราะเห็นว่าผู้เยาว์เสียประโยชน์ภายใน 1 ปี นิติกรรมนั้นก็จะมีผลเป็นโมฆะมาตั้งแต่เริ่มทำ และคู่กรณีก็จะกลับสู่ฐานะเดิม และหากกลับสู่ฐานะเดิมไม่ได้ก็สามารถเรียกค่าเสียหายเป็นการชดใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนี้ หากไม่ทำการบอกล้างภายใน 10 ปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมขึ้นมา นิติกรรมนั้นจะบอกล้างอีกไม่ได้และจะกลายเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ขึ้นมาทันที และเช่นเดียวกัน การให้

ความยินยอมเมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบหรือวิธีการไว้ การบอกอ้างของผู้แทนโดยชอบธรรมก็สามารถทำได้ทั้งโดยลายลักษณ์อักษรหรือวาจา แล้วแต่กรณี

และในกรณีนี้นิติกรรมที่มีผลเป็นโมฆียะนี้หากผู้แทนโดยชอบธรรมเห็นว่าผู้เยาว์ได้เปรียบหรือเห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้เยาว์ไปทำไว้ เช่น ผู้เยาว์ไปซื้อรถยนต์ราคา 1 ล้านบาท โดยปราศจากความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม แต่เมื่อได้พูดคุยกับผู้เยาว์และเห็นด้วย ก็สามารถให้สัตยาบันรับรองนิติกรรมที่เป็นโมฆียะคือการซื้อรถยนต์นั้นโดยการจ่ายเงินค่ารถให้ นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นก็จะเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้เช่นกัน เป็นต้น และเมื่อมีการให้สัตยาบันแล้ว นิติกรรมนั้นจะบอกอ้างอีกไม่ได้เลย ทั้งนี้การให้สัตยาบันก็ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายมาตรา 180 ได้บัญญัติไว้

ดังนั้นสำหรับหลักเกณฑ์ในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์หรือผู้ที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์นั้น จะเห็นได้ว่าเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายแพ่งที่ต้องการให้ความคุ้มครองผู้เยาว์โดยอาศัยการดูแลเอาใจใส่ และทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของผู้เยาว์โดยผ่านทางผู้แทนโดยชอบธรรม การตัดสินใจบอกอ้างหรือให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่ฝ่าฝืนมาตรา 21 ก็ขึ้นอยู่กับพิจารณาไตร่ตรองและใช้ดุลพินิจของผู้แทนโดยชอบธรรมโดยแท้ว่าการทำนิติกรรมของผู้เยาว์นั้นทำให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบหรือสมประโยชน์แก่ผู้เยาว์หรือไม่อย่างไร ด้วยเชื่อว่าเด็กหรือผู้เยาว์ยังไม่สามารถจะใช้สิทธิหรือดูแลประโยชน์ส่วนได้เสียของตนได้เต็มที่นั่นเอง

อนึ่ง ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ช่วงอายุจากเด็กทารกจนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์นั้น มีระยะยาวมาก และผู้เยาว์เองก็ย่อมมีความสามารถในการดูแลและใช้สิทธิของตนได้เช่นกัน เพียงแต่กฎหมายได้กำหนดหลักในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์ไว้ในมาตรา 21 ให้ทำได้เมื่อได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมมิฉะนั้นเป็นโมฆียะเพราะเห็นว่าผู้เยาว์นั้นความสามารถถูกจำกัดเพราะอายุเท่านั้น มิใช่เพราะความอ่อนด้อยในเรื่องอื่นใด ดังนั้นในท้ายมาตรา 21 จึงปรากฏคำว่า “เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ซึ่งทำให้มาตรา 21 จึงเป็นทั้งมาตราหลักและข้อยกเว้นในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะได้นำมาศึกษาในหัวข้อต่อไป

2.4 นิติกรรมที่ผู้เยาว์สามารถทำได้โดยลำพัง

อันเนื่องมาจากคำว่า “เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ในตอนท้ายของมาตรา 21 ทำให้ผู้เยาว์กลายเป็นบุคคลที่สามารถมีอิสระในการทำนิติกรรม

ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมทันที และเป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน หากไปทำลงโดยผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ทราบหรือไม่ยินยอม นิติกรรมนั้นก็จะมีผลเป็นโมฆียะ

ทั้งนี้เนื่องจากผู้เยาว์นั้นเป็นบุคคลที่กฎหมายจำกัดความสามารถไว้ให้อยู่ในความดูแลของผู้แทนโดยชอบธรรมด้วยเหตุผลเดียวคืออายุเท่านั้น ดังนั้นในบางนิติกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษา การดำเนินชีวิต หรือเป็นสิ่งที่ผู้เยาว์ต้องทำเองโดยลำพัง เช่นการทำพินัยกรรม การลงทะเบียนเรียนกฎหมาย จึงอนุญาตให้ผู้เยาว์ทำได้โดยไม่ต้องไปขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากการที่กฎหมายแพ่งได้บัญญัติให้ผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมด้วยตนเองได้อยู่หลายกรณีดังต่อไปนี้

1. นิติกรรมที่เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว ตามที่มาตรา 22 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น หากเป็นเพียงเพื่อ จะได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง หรือเป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่ อันใดอันหนึ่ง”

จากบทบัญญัติมาตรา 22 จะเห็นว่า ผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมที่หากทำแล้วจะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เยาว์แต่ฝ่ายเดียว หรือเป็นนิติกรรมที่ทำแล้วไม่ก่อให้เกิดหน้าที่และเงื่อนไขแก่ผู้เยาว์ ดังนี้คือ

ก. นิติกรรมที่ได้มาซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง เช่น การได้รับแหวนเพชรเป็นของขวัญในวันเกิดของผู้เยาว์จากคุณปู่ หากเป็นการให้โดยไม่มีเงื่อนไขก็รับได้เลยโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากบิดามารดาซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม แต่หากการได้รับแหวนเพชรนั้นต้องแลกกับการให้ไปอยู่ที่บ้านคุณปู่เป็นเวลา 5 ปี อย่างนี้ถือว่าเป็นเงื่อนไขซึ่งอาจทำให้ผู้เยาว์เกิดหน้าที่และเสียประโยชน์ได้ ก็ต้องไปขอความยินยอมจากบิดามารดาก่อนจึงสมบูรณ์ หากผู้เยาว์รับแหวนเพชรและตกลงไปโดยปราศจากความยินยอมการรับแหวนเพชร จะมีผลเป็นโมฆียะทันที

ข. นิติกรรมที่ทำให้หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง ย่อมหมายถึงนิติกรรมที่หากผู้เยาว์ทำลงไปแล้วทำให้เขาหลุดจากภาระหน้าที่ที่มีอยู่ เช่น ผู้เยาว์เป็นหนี้ นาย ก. อยู่ 500 บาท พอถึงวันเกิดของผู้เยาว์ นาย ก. ยกหนี้ให้เป็นของขวัญวันเกิด ดังนี้ถือได้ว่าเป็นนิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์หลุดพ้นจากหน้าที่ ตามมาตรา 22

ดังนั้น นิติกรรมเหล่านี้ผู้เยาว์สามารถทำได้เลยโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม และทำให้นิติกรรมมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายทุกประการ

2. นิติกรรมที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว ตามที่มาตรา 23 ได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว”

จากบทบัญญัติมาตรา 23 นี้ กฎหมายต้องการให้ผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมที่ผู้อื่นไม่สามารถทำแทนได้ หรือไม่ควรให้ใครมาทำแทนหรือให้ความยินยอม ซึ่งในชีวิตของผู้เยาว์ย่อมมีบางนิติกรรมที่จำเป็นต้องทำด้วยตัวเอง เช่น

ก. การรับรองบุตร ตามมาตรา 1547 ซึ่งบัญญัติว่า “เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร” เนื่องด้วยกฎหมายเล็งเห็นว่าการรับรองบุตรของบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เยาว์ หรือเด็กก็ควรจะเป็นไปด้วยอิสระและสมัครใจ จึงกำหนดให้ไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้ใด

ข. การเพิกถอนการสมรส ตามมาตรา 1508 ซึ่งบัญญัติว่า “การสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะคู่สมรสสำคัญผิดตัวหรือถูก กลั่นฉล หรือถูกข่มขู่ เฉพาะแต่คู่สมรสที่สำคัญผิดตัวหรือถูกกลั่นฉลหรือ ถูกข่มขู่เท่านั้นขอเพิกถอนการสมรสได้

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิขอเพิกถอนการสมรสเป็นบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ให้บุคคลซึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ ความสามารถตามมาตรา 29 ขอเพิกถอนการสมรสได้ด้วย แต่ ถ้าผู้มีสิทธิขอเพิกถอนการสมรสเป็นคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ ความสามารถ บุคคลดังกล่าวจะร้องขอเพิกถอนการสมรสก็ได้ แต่ต้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถพร้อมกันด้วย ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ยก คำขอให้ศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถก็ให้ศาลมีคำสั่งยกคำขอการเพิกถอนการ สมรสของบุคคลดังกล่าวนั้นเสียด้วย

คำสั่งศาลให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของคุณคน ตามวรรคสอง ไม่กระทบกระเทือนสิทธิการขอเพิกถอนการสมรสของคุณสมรส แต่ คุณสมรสจะต้องใช้สิทธินั้นภายในกำหนดระยะเวลาที่คุณสมรสมีอยู่ ถ้าระยะเวลาดังกล่าว เหลืออยู่ไม่ถึงหกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของคุณคนดังกล่าว หรือไม่มีเหลืออยู่เลยก็ให้ขยายระยะเวลาให้ออกไปได้ให้ครบ หกเดือน หรืออีกหกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของคุณคนดังกล่าวแล้วแต่กรณี”

สำหรับเรื่องการเพิกถอนการสมรสนี้ เนื่องจากกฎหมาย กำหนดใช้เฉพาะ “แต่คุณสมรส” เท่านั้นที่จะขอเพิกถอนการสมรสได้ บุคคลอื่นจึงไม่มีสิทธิ เข้ามาจัดการหรือทำแทนหรือแม้แต่ให้ความยินยอม

ค. การทำพินัยกรรม ตามมาตรา 25 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เยาว์ อาจทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุสิบห้าปีบริบูรณ์” ส่วนกรณีนี้เป็นเรื่องของพินัยกรรมซึ่ง เป็นการจัดสรรทรัพย์สินของผู้เยาว์และจะมีผลเมื่อผู้เยาว์สิ้นชีวิต ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ จะต้องกระทำด้วยตนเองและมีอายุไม่ให้ใครมาอนุญาตหรือให้ความยินยอมได้ แม้จะเป็น บิดามารดาของผู้เยาว์ก็ตาม แต่กฎหมายได้ตั้งเงื่อนไขที่สำคัญไว้คือต้องมีอายุครบ 15 ปี บริบูรณ์เท่านั้น และกฎหมายใช้คำว่า “อาจทำพินัยกรรมได้” แสดงว่าไม่ได้บังคับว่าใคร อายุ 15 ปีบริบูรณ์จะต้องทำพินัยกรรมแต่อย่างใด แสดงว่ากฎหมายต้องการให้ผู้เยาว์ซึ่งมี อายุครบ 15 ปี ได้ตัดสินใจด้วยตัวเองว่าจะยกทรัพย์สินของเขาให้ใครโดยอิสระ และอายุ 15 ปีบริบูรณ์ก็เป็นเครื่องมือควบคุมความสามารถของผู้เยาว์ไปด้วย เพราะมาตรา 1702 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ได้บัญญัติไว้ว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลที่มี อายุยังไม่ครบ 15 ปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้นเป็นโมฆะ” ซึ่งหมายความว่าหากผู้เยาว์ที่อายุยังไม่ ครบ 15 ปีบริบูรณ์ ไปทำพินัยกรรมยอมทำให้พินัยกรรมนั้นมีผลเป็นโมฆะและไม่มีผล บังคับตามกฎหมายแต่ประการใด

3. นิติกรรมที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตของผู้เยาว์ ตามที่มาตรา 24 ได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการสมแก่ฐานะานุรูป แห่งตน และเป็นการอันจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร”

การที่จะถือว่าเป็นนิติกรรมที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีพของผู้เยาว์นั้นมีเงื่อนไขอยู่ 2 ประการคือ ต้องเป็นนิติกรรมที่จำเป็นในการดำรงชีพ และเป็นนิติกรรมที่สมแก่ฐานะานุรูปของผู้เยาว์ด้วย

ดังนั้นหากผู้เยาว์ซึ่งโดยวิสัยต้องศึกษาเล่าเรียน แต่บังเอิญบ้านกับโรงเรียนไกลกันมาก ก็อาจไปซื้อจักรยานด้วยเงินที่เก็บไว้เองโดยลำพัง นิติกรรมการซื้อจักรยานถือว่าสมบูรณ์ เพราะการซื้อจักรยานก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการไปโรงเรียนเพื่อศึกษาเล่าเรียน ซึ่งสมประโยชน์และสมฐานะของผู้เยาว์ แต่ตรงกันข้ามแทนที่จะซื้อจักรยานกลับไปซื้อรถยนต์ยี่ห้อ BMW ราคา 5 ล้านบาท โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ดังนี้ก็ถือว่าการทำนิติกรรมนี้ แม้จะจำเป็นแก่การดำรงชีพเพราะต้องการใช้ขับไปเรียนหนังสือ แต่ต้องถือว่าเกินฐานะของนักเรียนอยู่ดี ก็กลายเป็นนิติกรรมที่มีผลเป็นโมฆียะตามมาตรา 21 ไป

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีหลักกฎหมายเกี่ยวกับการทำนิติกรรมของผู้เยาว์อยู่อีก 2 กรณีคือ

1. กรณีตามมาตรา 26 ได้บัญญัติว่า “ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมอนุญาตให้ผู้เยาว์จำหน่ายทรัพย์สินเพื่อการอันใดอันหนึ่งอันใดได้ระบุนั้น ผู้เยาว์จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้นเป็นประการใดภายในขอบของการที่ระบุนั้นก็ทำได้ตามใจสมัคร อหนึ่งถ้าได้รับอนุญาตให้จำหน่ายทรัพย์สินโดยมิได้ระบุนั้นเพื่อการอันใด ผู้เยาว์ก็จำหน่ายได้ตามใจสมัคร” เป็นการขยายความว่าแม้ผู้แทนโดยชอบธรรมจะให้ความยินยอมในกรณีของมาตรา 26 แล้ว ผู้เยาว์ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องความสามารถในการทำนิติกรรมเสมอเพราะมีการระบุไว้ว่าให้ไปทำอะไร เช่น ให้เงิน 1 หมื่นบาทไปซื้อ T.V. ก็ต้องไปซื้อ T.V. แต่หากให้เงินโดยไม่กำหนดว่าให้ซื้อ T.V. แต่ให้ไปซื้อเครื่องเสียงอะไรก็ได้ ดังนี้ผู้เยาว์ยอมใช้เงิน 1 หมื่นบาทนั้นไปซื้อ T.V. วิทยุ หรือเครื่องเสียงอื่น ๆ ตามชอบได้

2. กรณีตามมาตรา 27 ได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้แทนโดยชอบธรรมอาจให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ ในการประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่น หรือในการทำสัญญาเป็นลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงานได้ ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรม ไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาล ให้สั่งอนุญาตได้

ในความเกี่ยวพันกับการประกอบธุรกิจ หรือการจ้างแรงงาน ตามวรรคหนึ่งให้ผู้เยาว์มีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว ถ้าการประกอบธุรกิจ หรือการทำงานที่ได้รับความยินยอมหรือที่ได้รับอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ก่อให้เกิดความเสียหายถึงขนาดหรือ เสื่อมเสียแก่ผู้เยาว์ ผู้แทนโดยชอบธรรมอาจบอกเลิกความยินยอม ที่ได้ให้แก่ผู้เยาว์เสียได้หรือในกรณีที่ศาลอนุญาต ผู้แทนโดยชอบธรรม อาจร้องขอต่อศาล ให้เพิกถอนการอนุญาตที่ได้ให้แก่ผู้เยาว์นั้นเสียได้

ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมบอกเลิกความยินยอมโดยไม่มีเหตุ อันสมควรผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาล ให้เพิกถอนการบอกเลิกความ ยินยอมของผู้แทนโดย ชอบธรรมได้

การบอกเลิกความยินยอมโดยผู้แทนโดยชอบธรรม หรือ การเพิกถอนการอนุญาตโดยศาล ย่อมทำให้ฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว ของผู้เยาว์สิ้นสุดลง แต่ไม่กระทบกระเทือนการใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้กระทำไปแล้วก่อนมีการ บอกเลิกความยินยอมหรือเพิกถอนการอนุญาต”

ในเรื่องของมาตรา 27 นี้ เป็นเรื่องที่ว่าหากผู้เยาว์มีความสามารถ ในการทำการค้าหรือต้องทำงานเป็นลูกจ้างโดยมีสัญญาจ้างแรงงานแล้วละก็ หากผู้แทน โดยชอบธรรมได้ให้ความยินยอมให้ทำการค้า หรือทำสัญญาเป็นลูกจ้าง ผู้เยาว์ก็สามารถ ทำนิติกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับการค้าหรือสัญญาจ้างแรงงานที่ได้รับความยินยอมจากผู้แทน โดยชอบธรรมเสมือนเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะได้เลย แต่นิติกรรมในเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่เข้า มาตรา 27 ผู้เยาว์ก็ยังคงต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเช่นเดิม เพราะยังคงเป็นผู้เยาว์อยู่ตามกฎหมาย

2.2 คนไร้ความสามารถ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 28 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสก็ดี ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อก็ดี ผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ก็ดี ผู้ซึ่งปกครองดูแล บุคคลนั้นอยู่ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริต ผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความ สามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลและการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้ คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของมาตรา 28 แล้วก็สามารถแยกศึกษาได้ 5 กรณีคือ

1. หลักเกณฑ์ในการเป็นคนไร้ความสามารถ
2. บุคคลที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ
3. ผู้อนุบาล
4. ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถ
5. ความสิ้นสุดของการเป็นคนไร้ความสามารถ

ซึ่งจะได้นำมาศึกษาตามลำดับดังนี้คือ

2.2.1 หลักเกณฑ์ในการเป็นคนไร้ความสามารถ มี 2 องค์ประกอบ คือต้องเป็นคนวิกลจริตและต้องมีคำสั่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

คนวิกลจริต หมายถึงคนที่มีจิตไม่ปกติ ไม่มีสติสัมปชัญญะหรือสมองพิการ ซึ่งคนทั่วไปมักจะเรียกว่า “คนบ้า” นั้นเอง และเมื่อไปดูคำพิพากษาฎีกาที่ 490/2509 และพิพากษาฎีกาที่ 74/2527 คนวิกลจริตนั้นจึงหมายถึงบุคคลที่มีอาการผิดปกติ เช่น ขาดความรู้สึก ขาดความรู้สึกรับผิดชอบถึงขนาด ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้เลย นอกจากนั้นยังรวมถึงคนชราที่มีอาการไม่รู้ตัว พุดจาไม่รู้เรื่อง เดินทางไปไหนมาไหนไม่ได้ ซึ่งปัจจุบันผู้ที่มีอาการสมองพิการ หรือป่วยเป็นโรคอัลไซเมอร์ ก็อาจมีการร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถได้

จากคำอธิบายถึงอาการวิกลจริตข้างต้นนี้ ก็อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าคนวิกลจริตนั้นอาจเป็นอาการทางจิตหรือเป็นอาการป่วยที่ทำให้มีอาการผิดปกติไปก็ได้ ดังนั้นแม้ในมาตรา 28 จะไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า คนวิกลจริตคือใคร ก็พอจะทำให้มองภาพออกว่าการจะเข้าองค์ประกอบแรกของคนไร้ความสามารถที่เรียกว่าคนวิกลจริตนั้นเป็นอย่างไรได้

นอกจากนั้นแล้วอาการทั้งหมดที่กล่าวไปนั้นจะต้องมีอาการที่เป็นอย่างมาก และต้องเป็นประจำด้วย จึงจะเข้าหลักเกณฑ์ที่ยอมรับกันว่าอยู่ในเกณฑ์ที่จะขอให้ศาลมี

คำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ ซึ่งแน่นอนว่าความเห็นของแพทย์ย่อมจะเป็นหลักฐาน พยานที่ดีที่จะแสดงต่อศาลได้ เพราะฉะนั้นอาการหลงลืมบางครั้งบางคราวหรือมีอาการ ไม่ได้สติเพราะการเจ็บไข้หรือเสพของมีนเมาย่อมไม่ใช่เรื่องของอาการวิกลจริตตามความ มาตรา 28 แต่อย่างใด และสำหรับกรณีต้องเป็นประจำนั้นก็คงเป็นกรณีที่ต้องมีอาการ บ่อย ๆ จนถึงขั้นมีอาการวิกลจริตตลอดเวลา ไม่ใช่มีอาการคลุ้มคลั่งหรือหลงลืมเดือนละครั้ง อย่างนี้ก็ไม่ใช่ออาการที่จะเรียกได้ว่า “ประจำ” แต่อย่างใด

ส่วนองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้เป็นคนไร้ความสามารถอีกประการหนึ่ง คือต้องมีคำสั่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เพราะหากไม่มีคำสั่งศาลให้เป็นคนไร้ ความสามารถ บุคคลนั้นก็จะเป็นเพียงบุคคลที่เรียกว่า “คนวิกลจริต” และอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ ของมาตรา 30 ต่อไป และเมื่อมีคำสั่งของศาลให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว การเป็นคน ไร้ความสามารถจะเริ่มต้นนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งนั่นเอง และคำสั่งศาลให้เป็นคนไร้ ความสามารถจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคล ภายนอกที่จะได้ทราบสถานะของบุคคลไร้ความสามารถ และคุ้มครองคนไร้ความสามารถ ด้วยในเวลาเดียวกัน

2.2.2 บุคคลที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนวิกลจริตเป็นคนไร้ความ สามารถ

ในเรื่องนี้มาตรา 28 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. คู่สมรสของคนวิกลจริต ซึ่งจะต้องเป็นสามีหรือภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย คือจดทะเบียนสมรสกันนั่นเอง
2. บุพพการีของคนวิกลจริต หมายถึง บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย และทวด เป็นต้น
3. ผู้สืบสันดานของคนวิกลจริต หมายถึง ลูก หลาน เหลน ลื้อ และรวมถึง บุตรบุญธรรมที่ได้มีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมแล้วด้วย
4. ผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลที่ศาลได้ตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลปกครองผู้เยาว์ที่ เป็นคนวิกลจริต
5. ผู้พิทักษ์ หมายถึง ในกรณีที่คนวิกลจริตได้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ ความสามารถ ตามมาตรา 32 มาก่อน และต่อมาเมื่อมีอาการมากขึ้น และผู้พิทักษ์

เห็นสมควรจะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้คนเสมือนไร้ความสามารถจึงมีอาการวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถได้ด้วย

6. ผู้ซึ่งปกครองดูแลคนวิกลจริต หมายถึง บุคคลที่ดูแลคนวิกลจริตในความเป็นจริงและเป็นการดูแลทั้งความเป็นอยู่และทรัพย์สินด้วยในขณะเดียวกัน ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นญาติกันก็ได้ เพราะกฎหมายต้องการให้คนที่ดูแลเพราะเมตตาสงสารแต่ไม่ใช่ญาติ หรือดูแลเพราะเป็นเครือญาติ ก็ควรจะใช้สิทธิได้เช่นกัน

7. พนักงานอัยการ ในฐานะที่เป็นทนายของแผ่นดินและเป็นผู้ดูแลคุ้มครองประโยชน์ของประชาชน กฎหมายจึงให้สิทธินี้แก่พนักงานอัยการด้วย

การที่มาตรา 28 ได้กำหนดตัวบุคคลที่จะมีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถไว้ เพราะต้องการให้การใช้สิทธิเป็นไปด้วยความถูกต้องสุจริต มิใช่เพราะมีเรื่องกลั่นแกล้งหรือผลประโยชน์มาเกี่ยวข้อง ดังนั้นหากบุคคลอื่นที่ไม่อยู่ใน 6 ประเภทที่กล่าวมานี้ต้องการจะใช้สิทธิร้องขอต่อศาลก็ต้องไปใช้สิทธิผ่านทางพนักงานอัยการให้ดำเนินการแทนได้ ทั้งนี้ ตัวผู้วิกลจริตเองก็ไม่สามารถใช้สิทธินี้ได้ เพราะกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิไว้นั่นเอง

และจากถ้อยคำในมาตรา 28 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “...ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้” เป็นการแสดงให้เห็นว่ากฎหมายต้องการให้เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะพิจารณาคำร้องและพยานหลักฐานว่าจะสั่งหรือไม่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามคำร้องขอก็ได้ เพราะเมื่อมีคำสั่งไปแล้วผลของการเป็นคนไร้ความสามารถจะเป็นไปตามมาตรา 28 วรรคสอง และมาตรา 29 ทันที ซึ่งจะได้ศึกษาในเรื่องนี้ในหัวข้อต่อไป

2.2.3 ผู้อนุบาล

ตามที่มาตรา 28 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลและการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้” นั้นเป็นการกำหนดให้คนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความดูแลและคุ้มครองของผู้อนุบาลโดยสิ้นเชิง เพราะคนไร้ความสามารถได้ถูกตัดความสามารถในการใช้สิทธิและหน้าที่ไปแล้วนับแต่มีคำสั่งศาลให้เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งการเป็นคนไร้ความสามารถนั้นจะเป็นผู้เยาว์ คนชรา หรือผู้ที่อาจมีคู่สมรสหรือไม่มีคู่สมรสก็ได้ ดังนั้น

ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เรื่องครอบครัว ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 กรณีคือ

1. กรณีคนไร้ความสามารถเป็นผู้เยาว์ การตั้งผู้อนุบาลก็ต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1569 และมาตรา 1569/1 ได้กำหนดไว้คือศาลอาจตั้งบิดามารดาซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมและเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้อนุบาล และในบางกรณีศาลอาจตั้งผู้ปกครองเป็นผู้อนุบาลก็ได้

2. กรณีคนไร้ความสามารถเป็นผู้มีคู่สมรส การตั้งผู้อนุบาลก็ต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1463 ได้กำหนดไว้คือไม่ตั้งสามีหรือภรรยาเป็นผู้อนุบาล

3. กรณีคนไร้ความสามารถเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแต่ไม่มีคู่สมรส การตั้งผู้อนุบาลก็ต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1569/1 วรรคสอง ได้กำหนดไว้คือให้ตั้งบิดา มารดา หรือบิดาหรือมารดาเป็นผู้อนุบาล แต่อย่างไรก็ตามหากมีการคัดค้านศาลอาจตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลได้

ในเรื่องผู้อนุบาลนอกจากเรื่องการแต่งตั้งผู้อนุบาลแล้ว เรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาลก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน ซึ่งในเรื่องนี้จะได้มีการศึกษาในรายละเอียดในวิชากฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวต่อไป

2.2.4 ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 ได้บัญญัติไว้ว่า “การใด ๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำลง การนั้นเป็นโมฆียะ”

ตามที่มาตรา 29 ได้ใช้คำว่า “การใด ๆ” นั้น ก็ย่อมหมายถึงนิติกรรมเท่านั้น ดังนั้นผลของนิติกรรมทุกชนิดที่ทำลงโดยคนไร้ความสามารถก็จะมีผลเป็นโมฆียะทันทีไม่ว่าจะได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาลหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้โดยไม่ให้หมายความรวมถึงนิติเหตุแต่อย่างใดโดยพิจารณาได้จากเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ที่บัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริต ก็ยังต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด...” ดังนั้น การทำละเมิดของคนไร้ความสามารถ เช่น ใช้ไม้ตีกระจกร้านค้าแตกเสียหาย ก็ต้องยังคงรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายต่อเจ้าของร้านค้า จะมาอ้างว่าเป็นโมฆียะไม่ได้

และเนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายแพ่งในการจำกัดความสามารถของคนไร้ความสามารถนั้น เป็นการเน้นที่จะคุ้มครองคนไร้ความสามารถเป็นสำคัญ ดังนั้น ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถจึงอาจสรุปได้ดังนี้

1. นิติกรรมใด ๆ ที่คนไร้ความสามารถได้ทำลงได้ย่อมมีผลเป็นโมฆียะเสมอไม่ว่าจะได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาลหรือไม่ก็ตาม

2. ผู้อนุบาลต้องเป็นผู้ทำนิติกรรมแทนเท่านั้น

3. กรณีเป็นเรื่องของการทำนิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัวโดยคนไร้ความสามารถ แต่เนื่องจากคนไร้ความสามารถไม่สามารถทำนิติกรรมใด ๆ ได้เลย ตามมาตรา 29 และนิติกรรมนั้นก็เป็นิติกรรมที่ผู้อนุบาลก็ทำแทนไม่ได้ด้วย เช่น การสมรสหรือการทำพินัยกรรมนั้นต้องไปดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เช่น ในเรื่องการสมรส มาตรา 1449 ได้บัญญัติไว้ว่า “การสมรสจะกระทำมิได้ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ” และมาตรา 1495 ได้บัญญัติไว้ว่า “การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1449 มาตรา 1450 มาตรา 1452 และมาตรา 1458 เป็นโมฆะ” ดังนั้น การสมรสของคนวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถจึงมีผลเป็นโมฆะมิใช่โมฆียะ

2.2.5 ความสิ้นสุดการเป็นคนไร้ความสามารถ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 31 ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้ว และเมื่อบุคคลผู้นั้นเองหรือบุคคลใด ๆ ดังกล่าวมาในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาลก็ให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น

คำสั่งของศาลตามมาตรา นี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

การที่มาตรา 31 ต้องกำหนดไว้เช่นนี้ก็เพราะอาการวิกลจริตนั้นในบางกรณีอาจรักษาจนหายขาดหรือมีอาการดีขึ้นได้ และเมื่อใดก็ตามที่มีเหตุอันทำให้การเป็นคนไร้ความสามารถสิ้นสุดลง ไม่ว่าจะโดยการรักษาพยาบาลจากแพทย์หรือคนไร้ความสามารถกลับมามีอาการรู้สติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบชั่วดีได้แล้ว บุคคลตามมาตรา 28 ที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถนั้นเอง ก็สามารถใช้สิทธิร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนคำสั่งการเป็นคนไร้ความสามารถได้ ซึ่งรวมทั้งคนไร้ความสามารถเอง

เพราะเมื่อบุคคลนั้นไม่มีอาการวิกลจริตเขาก็ยอมกลับมาใช้สิทธิและหน้าที่ของเขาได้ตามปกติต่อไปได้

และเมื่อศาลได้มีคำสั่งเพิกถอนการเป็นคนไร้ความสามารถ ก็ต้องมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อประกาศให้บุคคลทั่วไปได้ทราบว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงสถานะของบุคคลผู้ซึ่งเคยถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้วนั่นเอง และเป็นการรับรองว่าเป็นบุคคลที่สามารถใช้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้ทุกประการเช่นเดิม

2.3 คนวิกลจริต

ในการคุ้มครองคนวิกลจริตนั้น กฎหมายแพ่งได้แยกออกได้เป็น 2 กรณี ซึ่งในกรณีที่ได้ศึกษาไปในข้อ 2.2 นั้นเป็นเรื่องของคนวิกลจริตที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือที่เรียกว่าคนไร้ความสามารถตามมาตรา 30 แล้ว และเมื่อบุคคลใดกลายเป็นคนไร้ความสามารถแล้ว ก็จะถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง que ผู้ไร้ความสามารถต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น การสมรส การทำพินัยกรรม ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะคุ้มครองดูแลทั้งสิทธิหรือประโยชน์ของตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ตามกฎหมายด้วย

ส่วนในข้อ 2.3 ที่จะศึกษาต่อไปนี้เป็นเรื่องของคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือที่เรียกว่าคนวิกลจริตนั่นเอง ซึ่งหมายถึงคนที่มีอาการวิกลจริตในขั้นน้อยอยู่ไม่ถึงขั้นอาละวาด ทำร้ายร่างกายผู้อื่น ที่มีอาการวิกลจริตถึงขั้นไม่รู้สติสัมปชัญญะ ไม่รู้สึกรับผิดชอบชั่วดี และอาการเป็นประจำ ซึ่งเป็นอาการวิกลจริตที่อาจนำไปสู่การเป็นคนไร้ความสามารถได้ ดังนั้น บุคคลเหล่านี้อาจมีอาการเหมือนคนปกติอยู่ค่อนข้างมาก จนแทบแยกไม่ออก และอาการวิกลจริตก็จะเป็นน้อยมาก และมีเวลาห่างถึงขั้นไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นประจำ จนบางครั้งเหมือนเป็นคนปกติทำให้บุคคลเหล่านี้จึงยังใช้ชีวิตอยู่ในสังคมทั่วไป ญาติพี่น้องก็ดูแลเอาใจใส่ไม่มากเหมือนกรณีบุคคลตามข้อ 2.2 แต่ประการใด รวมทั้งบางครั้งแม้จะมีอาการน่าเป็นห่วงก็ปล่อยปละละเลยเพราะไม่ยากเปิดเผยให้สังคมทราบ รวมทั้งไม่ยากไปใช้สิทธิทางศาลในการไปร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถอีกด้วย แม้ว่าจะมีอาการมากแล้วก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายก็ต้องป้องกันเหตุไว้ล่วงหน้าในมาตรา 30 เพื่อเป็นการดูแลและคุ้มครองคนวิกลจริตและบุคคลภายนอกไว้ด้วย เพราะไม่มีใครรู้แน่ๆว่าบุคคล

วิกลจริตที่ยังมีอาการไม่มาก หรือนาน ๆ มีอาการที่จะไม่ไปก่ออันตรายต่อบุคคลภายนอก หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ไปทำนิติกรรมใด ๆ กับบุคคลภายนอกขึ้นมา ซึ่งนิติกรรม เหล่านี้ย่อมมีผลในกฎหมายแน่นอน เพราะไม่ได้เป็นนิติกรรมของคนไร้ความสามารถ ซึ่งจะมีผลเป็นโมฆียะแน่นอนอยู่แล้ว ตามกฎหมายมาตรา 29

2.3.1 ความสามารถในการทำนิติกรรมของคนวิกลจริต

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 30 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนิติกรรมของคนวิกลจริตไว้ดังนี้คือ “การใด ๆ อันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการ การนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำ ในขณะที่บุคคลนั้นจริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต”

เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 30 ข้างต้นนี้ ก็จะสามารถได้ว่าหลักเกณฑ์ในการทำนิติกรรมของคนวิกลจริตที่ศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ แตกต่างจากหลักเกณฑ์ของการทำนิติกรรมของคนไร้ความสามารถ มาตรา 28 โดยสิ้นเชิง เพราะนิติกรรมของคนไร้ความสามารถจะมีผลเป็นโมฆียะทุกกรณี ตามมาตรา 29 ยกเว้นการสมรสและการทำพินัยกรรมนี้จะมีผลเป็นโมฆะ ตามมาตรา 1495 และมาตรา 1704 วรรคหนึ่ง ตามลำดับ แต่นิติกรรมของคนวิกลจริตนั้นยังมีผลสมบูรณ์ เพราะกฎหมายยังถือว่าเป็นบุคคลธรรมดาอยู่นั่นเอง เว้นแต่จะมีผลเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อเป็นนิติกรรมที่เข้าองค์ประกอบหรือหลักเกณฑ์ 2 ข้อต่อไปนี้เท่านั้นคือ

1. ต้องเป็นนิติกรรมที่บุคคลวิกลจริตได้กระทำในขณะที่มีอาการวิกลจริต

สำหรับหลักเกณฑ์แรกนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าเนื่องจากคนวิกลจริตนั้น ย่อมมีอาการที่ไม่เป็นประจํานั่นเอง ดังนั้นหากขณะทำนิติกรรมบุคคลวิกลจริตมีอาการที่เรียกว่า “จริตวิกล” อยู่ เช่นมีอาการเบลอ ๆ ไม่พูดไม่จา ไม่รู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือแม้แต่อาการเพื่อเจ้า คลุ้มคลั่ง เป็นต้น และรวมทั้งการทำนิติกรรมที่ไม่มีเหตุผลหรือมีเงื่อนไขที่ผิดปกติเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำ เช่น หากคนวิกลจริตตกลงจะให้เงินกับนาย ข. หนึ่งหมื่นบาท หากนาย ข. ยอมให้นาย ก. ได้ขี่จักรยานยนต์ของนาย ข. เป็นเวลา 10 นาที เป็นต้น

ในกรณีที่จะพิสูจน์หรือบอกได้ว่ามีอาการจริตวิกลในขณะที่ทำนิติกรรมหรือไม่นั้น กฎหมายให้เป็นหน้าที่ของคู่กรณีที่ต้องการจะบอกล้างนิติกรรมให้เป็นผู้นำสืบ

ข้อเท็จจริง ซึ่งแน่นอนว่าเป็นเรื่องค่อนข้างยากเพราะอาการจิตวิกลไม่ได้มีอยู่ตลอดเวลา เหมือนอาการของคนที่เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งกฎหมายให้บอกกล่าวได้โดยไม่ต้องนำสืบแต่อย่างใด

2. คู่กรณีต้องรู้อยู่แล้วด้วยว่าเป็นคนวิกลจริต

สำหรับหลักเกณฑ์นี้เป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอก เพราะแม้ว่าขณะทำนิติกรรมกันนั้น บุคคลวิกลจริตแม้จะมีอาการที่เรียกได้ว่าจิตวิกลอยู่ก็ตาม หากบุคคลภายนอกหรือคู่กรณีไม่ทราบว่าบุคคลที่ได้ทำนิติกรรมด้วยนั้นเป็นบุคคลวิกลจริตมาก่อน นิติกรรมนั้นก็ยังคงสมบูรณ์อยู่ตามที่มาตรา 30 ได้กำหนดไว้ว่านิติกรรมที่คนวิกลจริตได้ทำลงจะมีผลสมบูรณ์และจะมีผลเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อเข้าองค์ประกอบ 2 ข้อที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น

การที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องความสามารถในการทำนิติกรรมของคนวิกลจริตไว้เช่นนี้ ก็เพราะบุคคลภายนอกที่สุจริตซึ่งหมายถึงบุคคลภายนอกที่ไม่ทราบว่าบุคคลที่ได้ทำนิติกรรมด้วยนั้นเป็นคนวิกลจริตสมควรจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย แต่หากบุคคลภายนอกนั้นทราบว่าบุคคลที่ทำนิติกรรมด้วยเป็นคนวิกลจริตและบุคคลนั้นก็มีอาการจิตวิกลด้วยแล้ว กฎหมายจึงจะให้นิติกรรมนั้นมีผลเป็นโมฆียะ เพื่อคุ้มครองคนวิกลจริตในทางกลับกัน และเหตุผลอีกอย่างหนึ่งคือคนวิกลจริตนี้ไม่ได้มีคำสั่งศาลให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ย่อมเป็นข้อจำกัดที่ทำให้คนภายนอกไม่สามารถจะทราบสถานะของคนวิกลจริตได้เช่นเดียวกับคนไร้ความสามารถซึ่งได้กำหนดให้ต้องมีการประกาศคำสั่งการเป็นคนไร้ความสามารถเพื่อให้บุคคลภายนอกทราบ ดังนั้นบุคคลภายนอกจึงไม่อาจอ้างความไม่รู้สถานะของคนไร้ความสามารถมาต่อสู้ในศาลได้อีกในราชกิจจานุเบกษา

2.3.2 นิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว

ในเรื่องนิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น การสมรสของคนวิกลจริตนั้น มาตรา 1449 ได้บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

และมาตรา 1495 และมาตรา 1496 ได้บัญญัติไว้ตามลำดับดังนี้คือ

มาตรา 1495 บัญญัติว่า “การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1449 มาตรา 1450 มาตรา 1452 และมาตรา 1458 เป็นโมฆะ”

มาตรา 1496 บัญญัติว่า “คำพิพากษาของศาลเท่านั้นที่จะแสดงว่าการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1449 มาตรา 1450 และมาตรา 1458 เป็นโมฆะ

คู่สมรส บิดามารดา หรือผู้สืบสันดานของคู่สมรสอาจร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะได้ ถ้าไม่มีบุคคลดังกล่าวผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ยุติการเป็นผู้ร้องขอต่อศาลก็ได้”

ส่วนพินัยกรรมนั้น มาตรา 1704 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต แต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้นจะเป็นอันเสียเปล่าก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่าในเวลาที่ทำพินัยกรรมนั้นผู้ทำจิตวิกลอยู่”

ดังนั้นจะเห็นว่าการสมรสนั้นเป็นเรื่องที่ห้ามทำด้วยเหตุผลทางการแพทย์ แต่เรื่องพินัยกรรมนั้นกฎหมายยังคงให้สิทธิคนวิกลจริตทำได้ เพราะฉะนั้นหากจะมีการบอกล้างพินัยกรรมของคนวิกลจริตก็ต้องมีการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าในขณะที่ทำพินัยกรรมนั้น ผู้ซึ่งมีการกล่าวอ้างว่าเป็นคนวิกลจริตมีอาการจิตวิกลจริง ๆ เท่านั้น

ตามที่ได้ศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับคนวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไปแล้วนั้น ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์นอกจากจะต้องการคุ้มครองคนวิกลจริตและคนไร้ความสามารถแล้ว ก็ยังต้องคุ้มครองประโยชน์และสิทธิของบุคคลภายนอกที่สุจริตด้วยในเวลาเดียวกัน

2.4 คนเสมือนไร้ความสามารถ (Quasi Incompetent)

สำหรับคนเสมือนไร้ความสามารถ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสามารถไว้เช่นกัน แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างกันกับกรณีผู้เยาว์ซึ่งความสามารถถูกจำกัดด้วยอายุ หรือกรณีของคนวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถที่ความสามารถถูกจำกัดด้วยเหตุผลของสภาพจิตใจที่ผิดปกติหรือสมองที่พิการ เพราะบุคคลที่เรียกว่าคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นจะถูกจำกัดความสามารถด้วยเงื่อนไขที่ขึ้นอยู่กับหลายสาเหตุซึ่งเรียกกันว่าเหตุบกพร่องบางประการจนทำให้มีปัญหาเรื่องความสามารถในการประกอบอาชีพ การทำงาน จนทำให้การบริหารจัดการทรัพย์สินเงินทองของตนเองหรือครอบครัวเสียหายในที่สุด และที่ขาดเสียมิได้คือจะต้องมีคำสั่งศาลให้เป็นคนไร้ความสามารถด้วย ตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 32 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลใดมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือประพฤตีสُرู๋สุ่ยร้ายเสเพลเป็น

อาจึณ หรือติดสุรรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น จนไม่สามารถจะจัดการงานโดยตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้

ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสิ้นสุดของความเป็นผู้ปกครองในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของการเป็นผู้พิทักษ์โดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

จากมาตรา 32 สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.4.1 หลักเกณฑ์ในการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ จะต้องประกอบไปด้วย

1. ต้องมีเหตุบกพร่อง 5 ประการ ดังต่อไปนี้คือ

1.1 กายพิการ หมายถึง อาการไม่สมประกอบ หรือพิการทางร่างกาย เช่น ตาบอด หูหนวก ขาแขนขาด อัมพาต หรือเป็นง่อยจนเดินไม่ได้ ซึ่งอาการเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นมาโดยกำเนิดหรือโดยอุบัติเหตุหรือจากการเจ็บป่วยก็ตามที่

1.2 มีจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ หมายถึง อาการทางจิตที่ไม่ปกติ แต่ไม่ถึงขั้นวิกลจริตเพราะยังสามารถมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีได้มากกว่าอาการพินเพื่อนของคนวิกลจริต

1.3 มีความประพฤตีสُر่ย์สุร่าย เสเพลเป็นอาจึณ หมายถึง การใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองโดยไม่ยั้งคิด ไร้ประโยชน์ หรือเป็นไปในทางที่ไม่ควร จนบางครั้งอาจถึงขั้นเกินตัวจนกลายเป็นหนี้เป็นสิน และการใช้จ่ายแบบนี้ต้องเป็นเรื่องที่ทำเป็นประจำ เช่น ไปอาบอบนวดทุกวัน หรือไปเล่นการพนัน 2-3 ครั้งต่ออาทิตย์ เป็นต้น

1.4 เป็นคนติดสุรรายาเมา หมายถึง การเป็นบุคคลที่ดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด จนไม่สามารถจะหยุดหรือเลิกได้

1.5 มีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกัน สำหรับเหตุบกพร่องในข้อสุดท้ายนี้ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าเป็นอะไร เพราะเป็นการบัญญัติกฎหมายไว้ล่วงหน้า ให้หมายถึงทุกเหตุบกพร่องไว้ก่อน เนื่องด้วยผู้บัญญัติไม่อาจทราบได้ว่าในอนาคตหลังจากได้บัญญัติ

กฎหมายมาตรา 32 ไปแล้ว ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความประพฤติกของมนุษย์ที่มีการปรับเปลี่ยนได้เช่นกัน อาจมีเหตุบกพร่องอื่น ๆ นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วเกิดขึ้นมาใหม่ในอนาคต และเห็นเหตุบกพร่องที่ทำให้เกิดผลออกมาเช่นเดียวกัน เหตุบกพร่องใน 4 ข้อข้างต้นด้วย เช่น อาการติดคาราโอเกะหรืออาการติดเน็ต (Internet) เป็นต้น

2. เหตุบกพร่องนั้นต้องทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถจะจัดทำกรงานได้หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว

สำหรับหลักเกณฑ์ในข้อสองนี้เป็นการกำหนดเงื่อนไขว่าสาเหตุบกพร่อง 5 ประการนั้น ต้องเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถจะประกอบกิจการงานใดที่รับผิดชอบอยู่ตามปกติได้ หรือหากทำกิจการต่อไปก็มีแต่จะก่อความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนและ/หรือของครอบครัวได้ เช่น คนที่มีอาการติดสุราเรื้อรัง หรือเกิดอุบัติเหตุจนกลายเป็นคนพิการ อาการเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเหตุบกพร่องตามข้อ 1 และเข้าองค์ประกอบข้อ 2 ที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานหรือประกอบกิจการ ก็อาจไปทำให้เสียหายแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัวได้

3. เมื่อศาลมีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะไม่ว่าบุคคลใดจะเข้าองค์ประกอบในข้อ 1 และข้อ 2 แล้ว แต่ยังไม่คำสั่งศาลให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ก็ยังเป็นบุคคลธรรมดาที่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย และคำสั่งศาลนี้จะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย แต่อย่างไรก็ตามความเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถจะเริ่มมีผลนับแต่วันที่ศาลสั่งแล้ว

2.4.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ สำหรับปัญหาว่าใครจะเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นต้องกลับไปประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 28 มาใช้บังคับในเรื่องนี้โดยปริยาย ซึ่งมาตรา 28 ได้มีการกำหนดให้บุคคลดังต่อไปนี้ผู้มีสิทธิร้องขอ คือ คู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ หรือพนักงานอัยการ

และในมาตรา 32 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติไว้อีกด้วยว่า “บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้พิทักษ์ที่มีสิทธิร้องขอให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น หมายถึง ผู้พิทักษ์ในความเป็นจริงที่ได้ดูแลบุคคลที่มีเหตุบกพร่องอยู่ เหมือนกรณีผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลผู้มีเหตุบกพร่องอยู่

ส่วนผู้พิทักษ์ในมาตรา 32 วรรคสอง นั้นหมายถึงผู้พิทักษ์ที่ได้มีการแต่งตั้ง โดยคำสั่งศาลให้มีอำนาจพิทักษ์ดูแลคนเสมือนไร้ความสามารถเท่านั้น ซึ่งในเรื่องนี้ได้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 964/2504 ได้วินิจฉัยไว้แล้วว่า อย่างไรก็ตามผู้พิทักษ์มีสิทธิร้องขอให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ย่อมหมายถึงผู้พิทักษ์ในความเป็นจริงและผู้พิทักษ์ตามกฎหมายด้วย และความชัดเจนในเรื่องนี้สามารถจะพบได้อีกในมาตรา 33 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติไว้ว่า “ในคดีที่มีการร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนไร้ความสามารถเพราะวิกลจริต ถ้าทางพิจารณาได้ความว่าบุคคลนั้นไม่วิกลจริต แต่มีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อมีคำขอของกลุ่มความหรือของบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ศาลอาจสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ หรือในคดีที่มีการร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเพราะมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ถ้าทางพิจารณาได้ความว่าบุคคลนั้นวิกลจริต เมื่อมี คำขอของกลุ่มความหรือของบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ศาลอาจสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้” จะเห็นว่าเป็นการที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควร เพราะแม้ว่ามีคำร้องขอให้ศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ ศาลอาจสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ หรือแม้จะมีคำร้องขอให้ศาลสั่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ศาลอาจสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่แสดงให้ศาลเห็นว่าบุคคลนั้นมีอาการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 หรือมีอาการตามมาตรา 32 แล้วแต่กรณีนั่นเอง

2.4.3 ผลของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

1. ต้องอยู่ในความพิทักษ์ของผู้พิทักษ์ซึ่งศาลแต่งตั้งตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 32 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้” ตามนัยของมาตรา 32 วรรคสอง ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายต้องการให้มีคนดูแลคนเสมือนไร้ความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นสำคัญ จึงให้ศาลหลังจากที่มีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว จะต้องมีการแต่งตั้งผู้พิทักษ์ให้ด้วยโดยใช้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้อนุบาลเพื่อดูแลคนไร้ความสามารถที่บัญญัติไว้แล้วในบรรพ 5 ลักษณะครอบครัว มาตรา 1463 และมาตรา 1569 นั่นเอง

2. อำนาจหน้าที่ของผู้พิทักษ์ ในเรื่องนี้ต้องไปพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ได้

- (1) นำทรัพย์สินไปลงทุน
- (2) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ต้นเงินหรือทุนอย่างอื่น
- (3) กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (4) รับประกันโดยประการใด ๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับชำระหนี้
- (5) เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าหกเดือน หรืออสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าสามปี
- (6) ให้โดยเสนาหา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูปเพื่อการกุศล การสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา
- (7) รับการให้โดยเสนาหาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพันหรือไม่รับการให้โดยเสนาหา
- (8) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (9) ก่อสร้างหรือดัดแปลงโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น หรือซ่อมแซมอย่างใหญ่
- (10) เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เว้นแต่การร้องขอตามมาตรา 35 หรือการร้องขอถอนผู้พิทักษ์
- (11) ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อุญญาโตตุลาการวินิจฉัย”

และในมาตรา 34 วรรคท้าย ได้บัญญัติไว้ว่า “การใดกระทำลงโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรานี้ การนั้นเป็นโมฆียะ”

จากบทบัญญัติมาตรา 34 วรรคหนึ่งและวรรคท้าย จะเห็นว่ากฎหมายพิจารณาให้ผู้พิทักษ์เข้ามาทำหน้าที่ควบคุมดูแลและคุ้มครองในเรื่องที่กำหนดไว้ในมาตรา 34 เท่านั้น โดยใช้ “การได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์” เป็นเครื่องมือแต่ไม่ให้อำนาจทำการ

แทนเหมือนผู้นุบาลของคนไร้ความสามารถ ดังนั้น จึงได้กำหนดให้นิติกรรมที่ระบุไว้ใน มาตรา 34 วรรคหนึ่ง ของคนเสมือนไร้ความสามารถที่ตกลงโดยปราศจากความยินยอม ของผู้พิทักษ์มีผลเป็นโมฆียะทั้งสิ้น

การกำหนดประเภทของนิติกรรมซึ่งบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถไม่สามารถทำได้หากปราศจากความยินยอมของผู้พิทักษ์ เพราะนิติกรรม อื่น ๆ ที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 34 วรรคหนึ่ง คนเสมือนไร้ความสามารถยังคงมีสิทธิทำ ได้ตามปกตินั่นเอง แต่หากมีการฝ่าฝืนผลของนิติกรรมก็จะเป็นโมฆียะ ทำให้ผู้พิทักษ์ มีสิทธิบอกกล่าวหรือให้สัตยาบันต่อไปหลังจากไปพิเคราะห์แล้วเห็นว่าเสียเปรียบหรือ ได้เปรียบ แล้วแต่กรณี

ประเภทของนิติกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถจะกระทำมิได้หาก ปราศจากความยินยอมของผู้พิทักษ์ มิฉะนั้นจะมีผลเป็นโมฆียะ มีดังนี้คือ

1. การนำทรัพย์สินไปลงทุน ทรัพย์สินนี้ไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือ สงหาริมทรัพย์ ก็ไม่อาจนำไปลงทุนได้หากผู้พิทักษ์ไม่ยินยอม

2. การรับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน รวมทั้งรับคืนต้นเงินและทุนอย่างอื่นด้วย

3. การกู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน การยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า การบัญญัติไว้เช่นนี้เพราะเมื่อเป็นเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ บุคคลที่มีเหตุบกพร่องในเรื่องใช้จ่าย พุ่มเฟิย สุรุษสุรายโดยไม่ยั้งคิด อาจทำไปโดยไม่ได้ขอความยินยอมได้ง่ายกว่าเรื่องอื่น ๆ จึงห้ามทำเองโดยเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ และยังรวมไปถึงการยืมหรือ ให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า ซึ่งในกรณีนี้ต้องไปดูว่าสังหาริมทรัพย์อันมีค่าหมายถึง อะไรบ้าง ในมาตรา 456 วรรคหนึ่ง และมาตรา 703 ซึ่งได้บัญญัติไว้ตามลำดับดังนี้

มาตรา 456 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไซ้ร้ ทำนว่าเป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายเรือกำปั่นหรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย” และมาตรา 703 บัญญัติว่า “อสังหาริมทรัพย์นั้นอาจจำนองได้ไม่ว่าประเภทใด ๆ

สังหาริมทรัพย์อันจะกล่าวต่อไปนี้ก็อาจจำนองได้ดุจกัน หากว่า ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมาย คือ

(1) เรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือ เรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป

(2) แพ

(3) สัตว์พาหนะ

(4) สัตว์หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งกฎหมายหากบัญญัติไว้ให้จดทะเบียนเฉพาะการ”

ดังนั้น สัตว์หรือทรัพย์สินอื่นมีค่าจึงเป็นสิ่งที่คนเสมือนไร้ความสามารถ อาจนำไปสร้างความสูญเสียบ้างหรือเสียหายได้ ไม่ว่าจะเป็นการยืมหรือให้ยืมเพราะเป็นสิ่งที่ มีราคาทั้งนั้น

4. การรับประกันโดยประการใด ๆ อันมีผลให้คนต้องถูกบังคับชำระหนี้ การเข้าค้ำประกันบุคคลอื่นที่ไม่อาจชำระหนี้ได้นั้น เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้จากผู้ค้ำประกันได้ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยค้ำประกัน ซึ่งหากผู้เสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้ค้ำประกัน ย่อมมีแต่เรื่องเสียเปรียบแน่นอน จึงไม่มีผลเป็นโมฆียะ หากได้ ทำลงไปโดยปราศจากความยินยอมของผู้พิทักษ์

5. การเช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า 6 เดือน หรืออสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า 3 ปี การห้ามไม่ให้คนเสมือนไร้ความสามารถนำอสังหาริมทรัพย์ เช่น บ้าน ที่ดิน หรือสังหาริมทรัพย์ เช่น รถยนต์ ไปให้คนอื่นเช่าหรือคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้เช่าก็ดี เพราะอาจก่อให้เกิดทั้งสิทธิและหน้าที่ ตามกฎหมายในฐานะคู่สัญญาตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะเช่าซื้อ หรือเช่า ทรัพย์สิน ทั้งนั้น จึงเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนจึงทำได้

6. การให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูปเพื่อการกุศล การสังคัมหรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา หรือให้โดยเสน่หา การที่กำหนดให้นิติกรรมในข้อนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์นี้ด้วย เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้คนเสมือนไร้ความสามารถใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เพราะเป็นคนใจอ่อน จึงแจกจ่ายเงินทองโดยไม่คิดหน้าคิดหลัง จนทำให้หมดเนื้อหมดตัวหรือมีใจกุศลทำบุญบริจาคเงินโดยไม่ยั้งคิด ยกเว้นจะเป็นการบริจาคเงินเพื่อการกุศลที่สมกับฐานะและสมควรแก่เหตุเท่านั้นที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องขอ ความยินยอมจากผู้พิทักษ์

การจะรู้ว่าสมกับฐานานุกรมหรือไม่ก็ต้องดูฐานะและการบริจาคเป็นกรณีไป ดังนั้นผู้พิทักษ์จึงต้องไปตรวจสอบพิจารณาว่าเป็นการให้จนเกินความจำเป็นหรือเป็นการบริจาคจนเกินไปหรือเปล่า หากเป็นการให้ที่ทำให้เสียหายแก่กองทรัพย์สินของครอบครัวหรือของคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้พิทักษ์ก็บอกล้างได้ เช่น ให้เงินเพื่อนยืมที่ละหมื่นบาทโดยไม่เคยทวงคืนบ่อย ๆ หากเป็นเรื่องสมเหตุสมผลก็ให้สัปดาห์หนึ่งได้เช่นกัน ยกเว้นเป็นเรื่องการบริจาคซึ่งหากสมเหตุสมผลก็ทำได้เลยโดยไม่ต้องขออนุญาตจึงสามารถทำเองได้โดยลำพัง และมีผลสมบูรณ์ ไม่เป็นโมฆียะแต่ประการใด เช่น การบริจาคสร้างศาลาการเปรียญปีละ 500 บาท เป็นต้น

7. การรับการให้โดยเสนหาที่มีเงื่อนไขหรือค่าการติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสนหา ในเรื่องการรับการให้โดยเสนหา มีเงื่อนไขหรือค่าการติดพัน และการปฏิเสธไม่รับการให้โดยเสนหาของคนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นเรื่องนี้อาจก่อความเสียหายหรืออาจก่อประโยชน์ได้พอ ๆ กัน จึงควรให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้เข้ามาดูแลควบคุมโดยการให้ความยินยอมหรือไม่ยินยอม แล้วแต่กรณี รวมทั้งสามารถบอกล้างหรือให้สัปดาห์หนึ่งได้ตามที่เห็นสมควรเพราะนิติกรรมเหล่านี้หากทำลงโดยปราศจากความยินยอมของผู้พิทักษ์ก็มีผลเป็นโมฆียะ เพราะการรับการให้โดยเสนหาที่มีเงื่อนไขหรือค่าการติดพันบางกรณีอาจได้ประโยชน์มากกว่าเสียประโยชน์ เช่น การรับการให้ที่ดินที่ติดภาระจำยอม ซึ่งเป็นที่ดินที่มีราคาแพงมาก ๆ เป็นต้น และในกรณีปฏิเสธไม่รับการให้โดยเสนหาที่ไม่มีเงื่อนไขหรือค่าการติดพัน ก็เช่นเดียวกัน ย่อมเป็นประโยชน์แก่คนเสมือนไร้ความสามารถอยู่แล้ว แต่กลับไปปฏิเสธเสีย ย่อมส่งผลกระทบต่อกองทรัพย์สินของคนเสมือนไร้ความสามารถเช่นกัน เพราะแทนที่จะงอกเงยกลับเท่าเดิม

8. การทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า หมายถึงการทำนิติกรรมใด ๆ เพื่อให้ได้มาหรือปล่อยไปซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์อันมีค่า เช่น การซื้อหรือขายบ้าน ที่ดิน แพ หรือสัตว์พาหนะ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการซื้อหรือขาย จำหน่าย จ่ายโอนอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์พิเศษของคนเสมือนไร้ความสามารถตามลำพัง ก็ล้วนแต่เสี่ยงต่อการเสียเปรียบและเสียหายแก่กองทรัพย์สินได้ทั้งนั้น จึงควรให้ผู้พิทักษ์เข้าไปควบคุมประโยชน์ของคนเสมือนไร้ความสามารถด้วย

9. การก่อสร้างหรือดัดแปลงโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น หรือ ซ่อมแซมอย่างใหญ่ สำหรับเรื่องนี้คงเป็นเรื่องของค่าใช้จ่ายที่จะต้องหมดไปกับการ ก่อสร้างหรือดัดแปลงหรือซ่อมแซมใหญ่ ซึ่งโรงเรือน สิ่งปลูกสร้างใด ๆ ก็ตาม จึงเป็นเรื่อง ที่ต้องให้ผู้พิทักษ์เข้ามามีส่วนดูแลกันรดด้วย

10. การเสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เว้นแต่การ ร้องขอตามมาตรา 35 หรือการร้องขอถอนผู้พิทักษ์ การกำหนดไว้เช่นนี้เพราะกฎหมาย ไม่ต้องการให้คนเสมือนไร้ความสามารถต้องเสี่ยงกับการเสียเปรียบไม่ว่าเป็นโจทก์หรือ จำเลยเพียงลำพังในการดำเนินคดีต่อศาลหรือการพิจารณาอื่น ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ปัญหา เรื่องค่าใช้จ่ายและการรับผลจากการดำเนินคดี เช่น ค่าธรรมเนียมศาลหรือการชดใช้ ค่าเสียหาย หากแพ้คดีย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินของตนเองหรือของครอบครัวได้ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลยต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน และความ ยินยอมในเรื่องนี้ต้องทำเป็นหนังสือเพื่อยื่นต่อศาลด้วย

แต่อย่างไรก็ตามได้มีข้อยกเว้นไว้ให้คนเสมือนไร้ความสามารถ สามารถทำได้โดยลำพัง 2 กรณีคือ

1. กรณีคนเสมือนไร้ความสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อขอเพิกถอน การเป็นผู้พิทักษ์ และ

2. กรณีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 35 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ผู้พิทักษ์ไม่ยินยอมให้คนเสมือนไร้ความสามารถกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 34 โดยปราศจากเหตุผลอัน สมควร เมื่อคนเสมือนไร้ความสามารถร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้กระทำการ นั้นโดยไม่ต้องรับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก็ได้ ถ้าการนั้นจะเป็นคุณประโยชน์แก่ คนเสมือนไร้ความสามารถ” ซึ่งเป็นการคุ้มครองคนเสมือนไร้ความสามารถที่อาจถูก กลั่นแกล้งจากผู้พิทักษ์หรือเป็นกรณีผู้พิทักษ์ปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผลอัน สมควร หากเป็นเช่นนี้คนเสมือนไร้ความสามารถ สามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ ทำนิติกรรมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องไปขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์อีก โดยมีข้อแม้เพียงว่า นิติกรรมดังกล่าวต้องเป็นประโยชน์แก่คนเสมือนไร้ความสามารถเท่านั้น

11. การประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการ วินิจฉัย ไม่ว่าการประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการ

พิจารณา ล้วนเป็นกระบวนการตัดสินข้อพิพาทนอกศาลโดยคู่กรณีที่มีข้อพิพาทตกลงร่วมกันจะใช้การประนีประนอมยอมความหรือการให้อภัยโทษตุลาการ หมายถึง การตั้งคนกลางซึ่งจะเป็นใครที่ไม่ต้องเป็นผู้พิพากษาก็ได้มาทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาท ดังนั้นการยอมความกันก็ดี หรือการให้คนกลางตัดสินคดีให้ก็ดี อาจทำให้คนเสมือนไร้ความสามารถเสียเปรียบหรือเกิดความเสียหายแก่กองทรัพย์สินของคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ จึงควรให้ผู้พิทักษ์ดูแลและหากเห็นสมควรก็ให้ความยินยอมคนเสมือนไร้ความสามารถจึงไปทำได้

อนึ่งนิติกรรมในข้อ 1 จนถึงข้อ 11 เป็นนิติกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน นิติกรรมจึงจะมีผลสมบูรณ์ หากไม่ได้รับความยินยอม นิติกรรมก็จะมีผลเป็นโมฆียะ แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากคนเสมือนไร้ความสามารถยังคงมีความสามารถทำนิติกรรมอื่น ๆ นอกจากนิติกรรมที่กำหนดไว้ 11 ประการได้อยู่ และเมื่อคนเสมือนไร้ความสามารถไปทำนิติกรรมเช่นนั้นเข้า อาจก่อความเสียหายแก่กองทรัพย์สินของครอบครัวหรือของตนเองก็ได้ ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34 วรรคสอง จึงได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้ามีกรณีอื่นใดนอกจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งคนเสมือนไร้ความสามารถอาจจัดการไปในทางเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัวในการสั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถหรือเมื่อผู้พิทักษ์ร้องขอในภายหลัง ศาลมีอำนาจสั่งให้คนเสมือนไร้ความสามารถนั้นต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะทำการนั้นได้” การบัญญัติไว้เช่นนี้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคนเสมือนไร้ความสามารถมิให้ต้องเสียหาย แต่ต้องเป็นการร้องขอต่อศาลโดยผู้พิทักษ์เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้การทำนิติกรรมอย่างอื่นที่เสี่ยงต่อการเสียเปรียบหรือเสียหายแก่ทรัพย์สินของคนเสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนด้วยเช่นกัน

และเนื่องจากการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถอาจมีสาเหตุมาจากเรื่องของกายพิการหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบจนทำให้คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถจะทำนิติกรรมที่ได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์หรือนิติกรรมที่สามารถทำได้โดยลำพังได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุดังกล่าวมาตรา 34 วรรคท้าย จึงได้บัญญัติไว้เพื่อแก้ปัญหานี้ไว้ว่า “ในกรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กล่าวมาในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุมีกายพิการหรือ

จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการนั้นแทนคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้นำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้อนุบาลมาใช้บังคับแก่ผู้พิทักษ์โดยอนุโลม

2.4.4 ความสิ้นสุดของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 36 ได้บัญญัติว่า “ถ้าเหตุที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ให้นำบทบัญญัติมาตรา 31 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการคืนสภาพบุคคลให้กับบุคคลที่มีคำสั่งศาลให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หากในเวลาต่อมาได้รับการรักษาจนอาการที่เป็นเหตุบกพร่องหมดไป หรือในกรณีกลับกันคนเสมือนไร้ความสามารถอาจจะมีอาการทางสมองที่หนักขึ้น ก็อาจจะต้องมีการร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ได้ ดังนั้น จึงมีการกำหนดไว้ว่าไม่ว่าจะเป็นกรณีใดหากเหตุแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลง ก็ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 31 ซึ่งเป็นเรื่องของการสิ้นสุดความเป็นคนไร้ความสามารถมาใช้ได้ตามแต่กรณี และคำสั่งเพิกถอนการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถจะต้องมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย